

Во последно време македонската јавност зачестено се соочува со различни изјави за промена на границите. Чувствителноста на ова прашање кај македонскиот народ има историски димензии. Најверојатно Македонија е единствената земја чии граници се менувале и чија територија се стеснувала и во воена и во мирновремена состојба. Етничките граници на Македонија ги воспоставил Филип II во IV век пр.н.е. Римјаните ја извршиле првата поделба на Македонија во 168 г. пр.н.е. на четири провинции. Натаму поделбите станале препознатлива македонска судбина. Со секое наидување на нова сила се менувале и границите. Не постои ниту еден километар квадратен македонска територија низ која во одреден период не минувала некоја граница, но секогаш се знаеле границите на етничка Македонија и тие се препознатливи и денес.

Во поново време македонската граница е актуелна, особено од Балканските војни до денес. Во тоа време границите ги одредувале големите сили и соседните земји. Објективните месни фактори биле влијателни, но сепак доминирале интересите. Историските искуства нè учат дека Македонија во сите меѓународни преговори во однос на разграничувањето губела дел од својата територија. Изгубила значаен дел, дури и во рамките на ФНРЈ, веднаш по завршувањето на Втората светска војна. Имено, во рамките на етничката територија на Македонија од секогаш влегувале градовите: Качаник, Прешево, Бујановац и Трговиште, како и манастирот "Св. Прохор Пчињски". Во ноември 1944 година Президиумот на АСНОМ во с. Горно Врановци кај Велес донел Преглед на организацијата и на работата на Поверенството за народно стопанство и економска обнова на земјата. Според овој Преглед и според многу други документи, градовите Качаник, Прешево, Бујановац и Трговиште претставуваат македонски административни центри управувани од поверенствата на Президиумот на АСНОМ. Во тоа време граничната линија меѓу Федерална Македонија и Федерална Србија се протегала северно од спомнатите градови до градот Ристовац. На 30 ав-

Ванче СТОЈЧЕВ

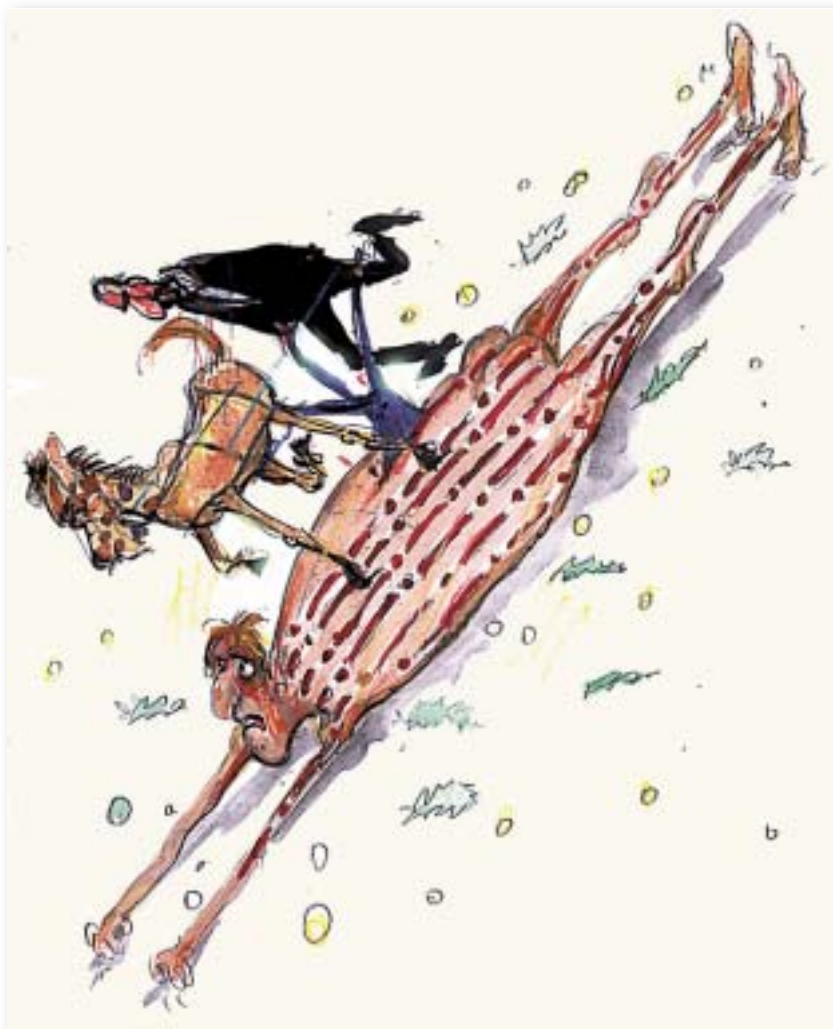
“

*Vist i nat a niz
i st orijat a vo
sega{ nost a za
i dni nat a...*

”

густ 1945 година на Заседанието на Президиумот на АСНОМ е донесен Закон за територијална поделба на Федерална Македонија ("Службен весник на ФНМ" бр. 17/45). Врз основа на чл. 4 од овој Закон, Министерскиот совет на Федерална Македонија на 21 ноември 1945 година ја донесе Уредбата за определување на бројот на територијалните подрачја и седиштата на околиците и на месните народни одбори ("Службен весник на

ДФМ", бр. 24/45), со која градовите: Качаник, Прешево, Бујановац и Трговиште не се опфатени во составот на Македонија. Причините за отстапување на дел од македонската територија на Србија сè уште не се разјаснети. Ова дотолку повеќе е несфатливо зошто во документите на Кралска Југославија, заради пописот на населението во 1931 година, децидно се истакнува дека Србија ги опфаќа границите пред Балканската војна

ИСТОРИСКИТЕ ИСКУСТВА НÈ УЧАТ ДЕКА МАКЕДОНИЈА ВО СИТЕ МЕЃУНАРОДНИ ПРЕГОВОРИ ВО ОДНОС НА РАЗГРАНИЧУВАЊЕТО ГУБЕЛА ДЕЛ ОД СВОЈАТА ТЕРИТОРИЈА.

ДЕНЕС ТРЕБА ПРЕДВИД ДА СЕ ЗЕМАТ ЕКОНОМСКИОТ, ВОЕНИОТ, НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИОТ И ДРУГИ ФАКТОРИ, КОИ КЕ ГО ОД-ДОЛЖАТ РЕШАВАЊЕТО НА ПРАШАЊЕТО НА ГРАНИЦАТА СО КОСОВО, ПА ДУРИ И ДА СЕ ПРЕДИЗВИКААТ ОДРЕДЕНИ КРИЗНИ СОСТОЈБИ ПОРАДИ КОИ КЕ СЕ РАСПИШЕ РЕФЕРЕНДУМ ЗА ГРАНИЦАТА. ВО ТОЈ СЛУЧАЈ КЕ СЕ АКТИВИРА ПРОПАГАНДАТА ЗА ГОЛЕМА АЛБАНИЈА, ПРИ ШТО ПОСТОИ СЕРИОЗНА ОПАСНОСТ ДА ДОЈДЕ ДО ПРОМЕНА НА ГРАНИЦИТЕ, ОДНОСНО ДО ОТЦЕПУВАЊЕ НА ЗАПАДНА МАКЕДОНИЈА.

рале дали да се обнови Албанија и во кои граници да ѝ се ограничи суверенитетот. По долготрајните преговори и разновидните отстапувања и компромиси, сепак за разграничувањето меѓу Србија и Албанија, особено за прашањето за припадноста на манастирот "Св. Наум" се расправало на Хашкиот суд. Меѓутоа, по преговорите во Париз, Конференцијата на амбасадорите ја донела арбитражната одлука на 6 август 1925 година за решавање на сите спорни прашања. Дефинитивно на 26 јули 1926 година во Фиренца и на 30 јули 1926 година во Париз биле потпишани завршните протоколи за границата меѓу Ал-

ДАЛИ НÈ ОЧЕКУВА НОВО ИСТОРИСКО МЕНУВАЊЕ НА ГРАНИЦАТА?

со околиците земени од Бугарија со Версајскиот договор, додека за Македонија се наведува дека е југословенска територија јужно од Качаник и од Ристовац. Решавањето на проблемот со границата со Србија Владата на Македонија го иницирала во писмото бр. 8.355 испратено до Владата на ФНРЈ на 12.9.1945 година, со кое се бара: 1. Месниот одбор Генерал Јанковиќ со 11 села да се одвои од Космет и да се присоедини кон НРМ; 2. Манастирот "Св. Прохор Пчињски" да се одвои од НР Србија и да се присоедини кон НР Македонија; и 3. Селото Нерав и една половина од селото Герман да се одвојат од Македонија и да се присоединат кон НР Србија. Во 1947 година македонската Влада повторно иницирала прецизирање на границата на подрачјето на Месниот одбор Генерал Јанковиќ, околните 11 села и фабриката "Шар", која се наоѓала во центарот на спомнатото подрачје и натаму да остане под управа на Владата на НР Македонија. Во 1947 година се појавиле сериозни територијални спорови меѓу НР Македонија и НР Србија, при што биле донесени: Законот за административната територијална поделба на НРМ ("Службен весник на НРМ", бр. 2/47), со кој се утврдува административно-територијалната граница на РМ со Уредбата од 1945 година, значи со спомнатите места во составот на Македонија. Меѓутоа, со Законот за административно-територијалната поделба на НР Србија ("Службен гласник на НР Србија" бр. 17/47), спорните места (Генерал Јанковиќ, Качаник, Прешево, манастирот "Св. Отец Прохор Пчињски", Бујановац, Трговиште и други), еднострано биле присоединети и се третираны како дел на територијата на НР Србија. Ова прашање сè уште не е

расветлено.

Границата е најзначајно меѓудржавно прашање. Тоа е особено значајно кога од двете страни на границата живее население со исто етничко потекло. Имајќи ги предвид изјавите на некои високи политички функционери од Албанија, од Косово, па и некои лидери на политички партии во Македонија дека по осамостојувањето на Косово се можни промени на границите, сакаме да потсетиме на одредувањето на границата меѓу Србија и Албанија во Македонија.

Со договорот за мир потпишан на 30 мај 1913 година во Лондон е завршена првата Балканска војна. Една од одредбите на овој договор е признавањето на Албанија како независна држава, со што е санкционирана одлуката на проастрискиот Национален конгрес одржан на 28 ноември 1912 година во Валона, кога е прогласена независност на Албанија. Со Лондонскиот договор големите сили добиле право да ги одредат границите на Албанија. Елаборатот за границите на Албанија го подготвиле претставници на Италија и на Австро-Унгарија. За работа на терен за трасирање на границата биле одредени две меѓународни комисии, една за границата со Србија т.е. од Јадранското Море преку Црна Гора и Косово до Охрид и втората за границата со Грција, односно од Охрид преку Грција до морето. На 17 декември 1913 година Меѓународните комисији во Фиренца потпишале завршен протокол, со што границата со Грција била одредена, а со Србија и Црна Гора не била трасирана заради почетокот на Втората балканска војна, а потоа и Првата светска војна.

На Мировната конференција во Версај 1919 година големите сили разгова-

банија и Кралството СХС. Манастирот "Св. Наум" му припаднал на Кралството СХС, а Пешкопеја и одредени отстапувања на Скадарското Езеро ѝ припаднале на Албанија.

Имајќи ги предвид историските искуства и значењето на границата во современи услови, Владата на РМ би требало да го почитува договорот за меѓусебните граници од 2001 година, потпишан меѓу две суверени држави - Република Македонија и СРЈ, кој е признат и од ООН и од НАТО. Со Косово може да се разговара само прелиминарно откако ќе стане независна држава. Сепак, во друго прејудување може да предизвика дополнителни компликации, поради кои би требало да се вклучат меѓународните фактори во решавањето на меѓудржавната граница. Во такви услови би можеле да се земат предвид економскиот, воениот, национално-политичкиот и други фактори, кои ќе го оддолжат решавањето на прашањето на границата со Косово, па дури и да се предизвикаат одредени кризни состојби поради кои ќе се распише референдум за границата. Во тој случај ќе се активира пропагандата за голема Албанија, при што постои сериозна опасност да дојде до промена на границите, односно до отцепување на Западна Македонија. Поради сè ова, мошне големо значење за регулирање на границата меѓу Македонија и Косово, покрај Владата на Република Македонија, имаат албанските политички структури. Токму тие во сегашни услови би требало да побараат што поскоро одбележување и верификување на границата меѓу Косово и Република Македонија. На тој начин на дело ќе покажат дали и колку ја сакаат Македонија.